

Araştırma Makalesi (Research Article)

Yeni Düşünceler, 2021, 15: 4-19

Sezen Garip¹

Orcid No: 0000-0002-5488-8573

¹Ege Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım A.B.D.
İletişim Araştırmaları Doktora Programı.

sorumlu yazar: sezengarip24@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Aktivizm, Aktivist, Aktivist Kimlik, Aktivizme
Bağlılık, Demografik Özellikler.

Keywords:

Activism, Activist, Activist Identity, Commitment
to Activism, Demographic Features.

Demografik Özelliklerin Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Düzeyine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Nicel Bir Araştırma

The Effect Of Demographic Features On Activist Identity And Activism Commitment Level: A Quantitative Study On University Students

Alınış (Received): 21.01.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 01.03.2021

ÖZ

Yaşanılan toplumsal hareketlerin ortaya çıkardığı bir kavram olan aktivizm, günümüzde geleneksel ve dijital aktivizm ayrımında tartışılan bir konudur. Aktivizm konusunda yapılan çalışmalar niceliksel olarak artış gösterirken, aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık perspektifinde yapılan araştırmaların niceliksel ve niteliksel açıdan yeterli olmadığı görülmüştür. Söz konusu bu çalışma ise, üniversite öğrencilerinin aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeylerinin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim) doğrultusunda farklılık gösterip göstermediğini anlamaya çalışmıştır. Nicel araştırma çerçevesinde tarama (survey) desenine göre yapılandırılan çalışmada, 8 maddelik aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık ölçeği kullanılmıştır. Araştırma evrenini oluşturan üniversite öğrencilerine kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılmış ve çevrimiçi anket ile veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22 ve AMOS 21 istatistik programlarında analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim değişkenlerinin aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinde önemli farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Literatür kapsamında sonuçlar değerlendirildiğinde ise, özellikle cinsiyet ve yaş değişkenlerinin üzerinde durulmasına karşın gelir ve eğitim değişkenlerine yönelik araştırmaların eksikliği dikkat çekmiştir.

ABSTRACT

Activism, which is a concept created by the social movements experienced, is an issue that is discussed today in terms of traditional and digital activism. While the studies on activism have increased quantitatively, it has been observed that the studies conducted in the perspective of activist identity and activism commitment are not sufficient quantitatively and qualitatively. This study tried to understand whether the levels of activist identity and activism commitment of university students differ in line with their demographic characteristics (gender, age, income and education). In the study structured according to the survey design within the framework of quantitative research, an 8-item scale of activist identity and activism commitment was used. University students, who constitute the research universe, were reached with the easy sampling method and data were collected with an online survey. The data obtained were analyzed in SPSS 22 and AMOS 21 statistical programs. According to the analysis results, it was determined that gender, age, income and education variables make significant differences in the level of activist identity and commitment to activism. When the results are evaluated within the scope of the literature, despite the emphasis on gender and age variables, the lack of studies on income and education variables has drawn attention.

GİRİŞ

Aktivizm kavramı en basit tabirle bireylerin ya da toplulukların rahatsız oldukları konularda seslerini yetkili kurumlara duyurma çabalarıdır. Rahatsız olunan bu konular sosyo-ekonomik çatışmalardan çıkabileceği gibi siyasi veya kültürel unsurları da barındırabilir. Aslında bireyler toplumsal sistem içinde çıkan aksaklıkları, adaletsizlikleri iyileştirmek adına birlik olmaktadır. Değiştirmek ya da çözüm getirmek istedikleri sorunlar etrafında ortak motivasyonlarla bir araya gelmektedirler. Bu birliktelikler kimi zaman sokaklarda, meydanlarda olurken kimi zamanda sosyal medya platformlarında gerçekleşmektedir. Oluşturulan planlar ve stratejiler doğrultusunda toplumsal hareketler yani aktivizm hareketleri gerçekleştirilmektedir. Bu aktivizm hareketlerinde yer alan bireyler aktivist olarak nitelendirilir. Aktivist kimliğin giderek benimsenmesi ve aktivizm hareketlerinde yansıtılması aktivizmin sürdürülebilirliğini yani aktivizme olan bağlılığı artırdığı söylenebilir.

Konu kapsamında yapılan araştırmalara bakıldığında; aktivizmin geleneksel medya ve yeni medya çerçevesinde ele alındığı (Yıldırım, 2019), geleneksel aktivizmin artık dijital aktivizme evrildiği (Tani, 2019) ve sosyal medyada yer alan aktivizm hareketlerinin irdelendiği (Şen ve Kök, 2017; Torun, 2019) çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Bu çalışmalarda aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık konusunun ele alınmadığı dikkat çekmektedir. Aynı zamanda katılımcıların demografik özelliklerinin aktivist kimlik ve aktivizme bağlılıkla ilişkilendiren bir araştırmaya da rastlanılmamıştır. Bireyin demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim), gündelik yaşamlarında sergiledikleri davranışlardan, yaşam biçimlerine, düşünce yapılarına, tüketici davranışına kadar birçok alanda etkili olduğu söylenebilir. Bu etkiyi aktivizm hareketlerine katılma konusunda da görmek mümkündür. Özellikle geleneksel ve dijital alanda gerçekleşen aktivizm hareketleri bireyin demografik özelliklerine göre farklılaşabilmektedir. Örneğin dijital medyada gerçekleşen aktivizm hareketlerine katılmada bireylerin siyasi görüşleri, ideolojisi ve hiyerarşiye bakışı yaşına, cinsiyetine ve gelirin göre şekillenebilmektedir (Nerse, 2020: 624). Bu çalışmada ise, belirlenen evren ve örneklem kapsamında aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık demografik özellikler perspektifinde incelenmiştir.

AKTİVİZM KAVRAMI

Aktivizm kavramını genel olarak toplum içerisinde yaşanan haksızlıkların ve adaletsizliklerin ortaya çıkardığı söylenebilir. Diğer bir deyişle insanların gerçekleştirdikleri toplumsal ayaklanmalar/sosyal hareketlenmeler aktivizm kavramının ortaya çıkmasına ve üzerinde tartışılmasına neden olmuştur. Literatürde yer alan aktivizm tanımlamaları incelendiğinde farklı yazarların benzer düşüncelere sahip oldukları ve konu kapsamında bazı temaların öne çıktığı görülmektedir.

Aktivizm kavramı, siyasi nedenleri savunma davranışı olarak tanımlanmaktadır. Siyasi nedenler olarak da; insan hakları, kadın hakları, savaş karşıtlığı ve doğayı koruma hareketleri görülmektedir (Corning ve Myers, 2002: 704). Klar ve Kasser (2009: 757) ise aktivizmin birçok alanla ilişkisi olduğundan farklı içerikler üzerinden farklı tanımlamalara tabi olacağını belirtmektedir. Aktivizmi ise politik bir davranış olarak ele almaktadır. Bu politik davranışlar toplumun daha iyi bir hale gelmesine hizmet etmektedir. Aktivizm tanımlamasında Corning ve Myers'ın (2002: 704) belirttiği siyasi nedenlere ek olarak Smith (2013: 6) de ırkçılığın, cinsiyet ayrımcılığının, ekonomik sorunların toplumu ayrıştıracağını söylemektedir. Bu nedenler doğrultusunda bir araya gelen insanlar, değişim ve çözüm arayışına girmektedirler. Bunun içinde halkla ilişkiler yöntemlerini kullanarak yetkili mercilere, baskı uygulayarak sorunların çözülmesi için uğraş vermektedirler. Tüm bu süreç ise aktivizm olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla aktivizm temelinde toplumsal problemlerin varlığı yatmaktadır. Bu problemleri ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen

organizasyonlara aktivizm denmektedir (Korkmaz, Ustakara ve Aydın, 2018: 59-60). En genel tanımla aktivizm; toplumda problem olarak görülen konuların geleceğe yönelik olmak şartıyla herkesin menfaatine hizmet edecek şekilde değiştirilmesine yönelik yapılan savunuculuk çabalarıdır. Aktivizmi gerçekleştirmek için insanlar bazı motivasyonlarla toplanmakta ve birlik olmaktadır. Bu toplanmalar fiziksel alanlarda olabileceği gibi dijital alanlarda da gerçekleşebilmektedir (Tani, 2019: 7). Aktivizm kavramıyla ilgili yapılan tanımlamalar değerlendirildiğinde; toplumsal sorunlar, iyi bir toplum, savunma, değişim, çözüm, baskı, iletişim gibi temaların ön planda olduğu görülmektedir. Bu temalar bir aktivizm sürecinin nasıl gerçekleştiği konusunda da fikir vermektedir. Heath ve Waymer'e (2009: 196) göre aktivizm süreci bir gerilimin ortaya çıkmasıyla başlamaktadır. Diğer bir deyişle, toplum içinde gerilim oluşturacak bir sorunun baş göstermesi gerekmektedir. Çıkan gerilim için insanların seferber olmaları gerekmektedir. Seferber olan bireyler amaçları doğrultusunda yetkili kurumlarla çatışma sonrasında müzakere yoluna gitmektedirler. İstenilen çözümün sağlanmasıyla da süreç tamamlanmaktadır.

Aktivizmin ortaya çıkmasında ve gerçekleşecek sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesinde en önemli etken ise aktivistlerdir. Dolayısıyla araştırma kapsamında da önemli olan aktivist ve aktivist kimlik kavramını irdelemek gerekmektedir.

AKTİVİST KİMLİK

Aktivizmin dinamik olmasında insanların bir araya gelerek örgütlenmelerinin rolü büyüktür. Bu örgütlenmeler kamuoyunu etkilemek içindir. Etkilemenin başarılı olmasında eğitim ve ikna gibi eylemlere ihtiyaç vardır. Dolayısıyla belirli bir gaye için kamuoyunu etkilemek adına bazı eylemleri gerçekleştiren insanlar aktivist olarak adlandırılmaktadır (Grunig, 2005: 528). Bir insanın aktivist olması, sadece belirli konularda tartışmalara katılması anlamına gelmemelidir. Aktivist bir insan bir bütünün parçasıdır ve bu bütünü genişletmek adına çalışmaktadır. Sosyal merkezlerde toplantılar düzenlemek, gruplar oluşturmak ve aktivizme hizmet edecek yayınlara ulaşmak gibi görevleri vardır (Drury, Cocking, Beale, Hanson ve Rapley, 2005: 245). Yaşanılan toplumsal hareketlerde bir araya gelen aktivistler, gerçekleştirdikleri aktivizm hareketinin başarılı olması için öncelikle kim olduklarının farkına varması gerekmektedir. Bireysel hareketlerden ziyade kolektif bir oluşumun önem kazandığı aktivizmde, aktivistler öncelikle biz kimiz sorusunun cevabını vermelidirler. Owens, Robinson ve Smith-Lovin (2010: 479) toplumsal hareketler içinde tanımlanan aktivist kimliği kolektif kimlikle ele almaktadırlar. Kolektif kimlik teorisi, aktivizm hareketi doğrultusunda bir araya gelen aktivistleri bizlik perspektifinde açıklamaktadır (Poletta ve Jasper, 2001: 285). Dolayısıyla aktivistleri aktivizm hareketi içinde birlik olmalarını sağlayan duygu "bizlik" duygusudur (Valocchi, 2009: 68). Horowitz (2017: 1) ise aktivist kimliğin kolektif kimlikle ilişkilendirilmesini kabul etmekle birlikte, aktivist kimliği sosyal kategori ve sosyal rol ile tanımlanmaktadır.

Kategori temelli aktivist kimlik, sosyal kategoriye üyelik ve sosyal kimliğin politik yorumu olmak üzere iki bileşen doğrultusunda açıklanmaktadır (Guenther, Kerry ve Papp, 2013: 459; Valocchi, 2009: 68). Bireyin sosyal kategoriye üyeliği aktivist kimliğini güçlendirmektedir. Aktivist olarak harekete geçmek adına özgüvenlerini sağlamlaştırarak, aktivizmi gerçekleştirmeye motive etmektedir. Sosyal kimliğin politik yorumu bileşeni ise Simon ve Klandermans'a (2001: 324) göre ortak bir amaç, sorun veya şikayetten oluşmaktadır. Feminist aktivistlerin cinsiyet eşitsizliklerine yönelik düşüncelerini ifade etmeleri sosyal kimliğin politik yorumuna örnek olarak verilebilir. Stryker (2008: 17) rol temelli aktivist kimliği kalıcı roller ve aileden gelen roller doğrultusunda ele almaktadır. Kalıcı roller, toplum içinde kalıplaşmış, bilinen ve kabul gören rollerdir. Örneğin bir birey anne rolü veya baba rolünü üstlendiği gibi aktivizm hareketlerinde aktivist rolünü de taşıyabilir. Aileden gelen roller ise, bireyin ailesi ve yakın çevresi tarafından aktivist olmaya

teşvik edilmesi veya engellenmesini ifade etmektedir. Bir aktivistin ideolojisine veya sosyal-siyasi-kültürel inançlarına ortak olan arkadaşları veya ailesi psikolojik olarak yarar da sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, yakın çevre kişinin aktivist kimliğinin oluşmasına katkı ve aktivizm davranışının sürdürülmesine hizmet eder (Nepstad, 2004: 45; White ve Fraser, 2000: 326).

Özetle, aktivist kimlik sosyal kategori ile aile ve yakın çevrenin etkisi sonucunda içselleştirilerek oluşturulan bir kavramdır. Nitekim bireyin kimliğinin oluşmasında, davranışlarının şekillenmesinde sosyolojik etmenlerin baskın olduğu söylenebilir. Literatürde yer alan aktivist kimlik tanımlamaları da gösteriyor ki, arkadaş grupları, aile, sosyal sınıf faktörleri aktivist kimliğin oluşmasında ve aktivizme bağlanma konusunda oldukça önemlidir.

AKTİVİZME BAĞLILIK

Aktivizme bağlılıkta en önemli faktörlerden biri aktivist kimliği benimsemektir. Aktivist kimlik konu başlığında anlatıldığı gibi sosyal kategoriler ve sosyal roller aktivist kimliği şekillendirmekle birlikte aktivizme olan bağlılığı da etkilemektedir. Literatür değerlendirildiğinde aktivizme bağlılığı etkileyen bazı faktörlerin üzerinde durulduğu görülmektedir. Aktivist kimlikle birlikte bilinç yükseltme, sosyal bağlar, kolektif güçlendirme ve beşeri sermaye (Barr ve Drury, 2009: 245; Friedman, 2009: 201; Van Dyke ve Dixon, 2013: 198) aktivizme bağlılığı kuvvetlendirmektedir. Aktivizm hareketinde yer alan aktivistin, savunduğu konu kapsamında bilincinin yüksek olması, topluluk içinde sosyal bağlarının sağlamlığı doğrultusunda kolektif gücün yüksek seviyeye çıkararak aktivizme bağlılığı artırdığı söylenebilir.

Aktivizm hareketi içinde yer alan aktivistlerin yaşadıkları tecrübeler de aktivizme bağlılığı artırmaktadır. Bu tecrübeler neticesinde aktivistler yaşanan toplumsal sorunları daha iyi anlamaktadırlar. Bunun yanı sıra sorunları yaşayan diğer insanlarla empati kurabilmektedirler. Yaşanılan tecrübe, anlama düzeyinin artması ve empatinin oluşması aktivizm hareketine katılmaya motive etmektedir. Özellikle edinilen tecrübe ile aktivistler, emek harcadıkları aktivizm hareketinin olumlu sonuçlarının olacağını düşünürler ve bu durumda bir sonraki aktivizm hareketinin gerçekleştirilmesine hizmet edebilir. Dolayısıyla tüm bu etmenler doğrultusunda ortak bir aktivist kimliği paylaşan bireyler, aktivizm hareketinin sürdürülebilir olmasına yönelik motive edilirler (Van Dyke ve Dixon, 2013: 198).

Aktivizme bağlılık konusunda özellikle kolektif güçlendirme ve beşeri sermayeyi temel alan Van Dyke ve Dixon (2013: 198), bu faktörlerin aktivizmi bağlılığı ele alan literatür tarafından göz ardı edildiğini vurgulamaktadır. McAdam (1999: 36) ile Barr ve Drury (2009: 245) aktivizme bağlılıkta önemli olanın aktivizm hareketi sonucunda kazanılan başarı olduğunu belirtmektedirler. Eğer gerçekleştirilen aktivizm hareketi başarıya ulaşırsa, aktivistler hissettikleri iyimserlik duygusu ile bir sonraki toplumsal meselelere eğilerek yeni bir aktivizm hareketi planlayabilirler. Beşeri sermaye ise, sosyal bağlar ile gelişmektedir. Beşeri sermaye en fazla insan gücüne ulaşmak demektir. Gerçekleştirilen protestolar, kampanyalar beşeri sermayenin getirdiği tecrübeler doğrultusunda başarıya ulaşmaktadır (Van Dyke ve Dixon, 2013: 98-199). Aktivistler üzerine yapılan geçmiş araştırmalarda, aktivistlerin sahip oldukları becerilerin ve yeteneklerin aktivizm oluşturabileceği ele alınsa da, özellikle aktivizme bağlılıkta beceri sahibi olmanın bireysel ve kolektif güçlendirmeye faydalı olabileceği düşünülmemiştir (Klatch, 1999; McAdam, 1988). Söz konusu bu durum bazı yazarlar tarafından eksiklik olarak görülmektedir. Aktivistleri oluşturan beşeri sermayenin, aktivizme bağlılığını artırmada güçlendirme faktörü oldukça önemlidir. Beceri ve yeteneklere sahip aktivistler, aktivizmle ilgilendiklerinde kendilerini daha güçlü ve iyi hissetmektedir. Çünkü var olan becerileri sayesinde aktivizm hareketine gerekli katkıyı ve desteği vereceklerini düşünürler (Van Dyke ve Dixon, 2013: 199).

Sonuç olarak aktivizm hareketlerinde bireylerin aktivist kimlik bilincini taşıması ve bu doğrultuda aktivizme bağlılıklarının sağlanması toplumsal sorunlar etrafında aktivistlerin daha kolay organize olabilmemesine, başarıya ulaşmak için daha çok çaba sarf etmesine kısacası aktivizm hareketine kendilerini adanmasına neden olabilir.

YÖNTEM

Bu araştırma nicel araştırma geleneğine göre yapılandırılmaktadır. Nicel araştırma geleneği desenlerinden tarama (survey) araştırma deseni uygun görülmüştür. Tarama (survey) araştırması, örneklem hacminin geniş olduğu yani çok fazla kişiye ulaşılarak, üzerinde çalışılan grubun niteliklerini belirlemek için veri toplanması olarak tanımlanmaktadır (Büyükoztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016: 14).

Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Aktivizm kavramı günümüzde üzerinde düşünülen ve tartışılan bir kavramdır. Yaşanılan toplumsal olaylarda da bireyler aktivizm hareketlerine katılabilmektedir. Bu araştırmanın amacı; bireylerin kendilerini aktivist olarak tanımlaması ve aktivist katılımlara bağlılık düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını keşfetmektir. Bu kapsamda üniversite öğrencilerinin, aktivist kimlik ve aktivist katılımlara bağlılık düzeylerine ilişkin verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu verilerin de demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmanın amacı ve değerlendirilen literatür doğrultusunda geliştirilen hipotezler şu şekildedir:

Hipotez 1: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 2: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 3: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 4: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Yükseköğretim İstatistikleri'nin 2020 yılı son verilerine göre Türkiye'de 7.940.133 üniversite öğrencisi bulunmaktadır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2020). Öncelikle üniversite öğrencilerinin tercih edilmesinin nedeni, aktivizm konusunda yapılan çoğu araştırmada üniversite öğrencileri üzerinde çalışıldığı görülmektedir (Dordevic ve Zezelj, 2016; Köse, 2020; Şeşen ve Şiker, 2019). Bunun yanında üniversite öğrencilerinin, toplumsal konularda gerçekleşen aktivizm hareketlerinde grup oluşturma, etkileşime geçme, geniş etkileme alanı ve aksiyon alma istekleri (Turhan, 2016: 142) aktivizm hareketlerine katılmalarını daha da etkilemektedir. Araştırma evrenine ulaşmak zor olduğundan ve yaşanılan pandemi süreci de düşünülerek, olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi araştırma kapsamında uygun görülmüştür. Kolayda örnekleme yönteminde amaç, belirlenen evrenden herkesin örnekleme alınmasıdır. Bu örnekleme yöntemi ile hızlı, kolay ve ekonomik açıdan araştırmacıyı zorlamayacak şekilde veriler toplanabilmektedir (Aaker, Kumar ve Day, 2007: 394). Kolayda örnekleme doğrultusunda çevrimiçi anket uygulanmıştır. Örneklem üzerinde uygulanacak ankette 8 madde yer almaktadır. Literatüre göre örneklem hacmi ölçekte yer alan madde sayısına göre belirlenebilir. Ölçekte yer alan madde sayısının 10 katı kadar katılımcı sayısına erişilmesinin yeterli olduğu belirtilmektedir (Akgül, 2005). Kullanılacak 8 maddelik ölçek doğrultusunda 80 katılımcıya ulaşmak yeterli görülmektedir. Nitekim katılımcıların hata

yapma olasılığı da düşünülerek ve bilimsel açıdan doğru verilere ulaşmak için örneklem sayısı öncelikle 100 kişi olarak belirlenmiştir. Uygulanan çevrimiçi anket sonucunda 345 kişiye ulaşılmıştır. Anket üzerinde yapılan kontrollerde tespit edilen uç değerler doğrultusunda 7 anketin verileri değerlendirmeye alınmamış olup 338 kişinin verileri analize tabi tutulmuştur. Bu araştırma nicel araştırma çerçevesinde yapılandırılrsa da, elde edilen verilerin evreninin tamamına genellenmesi mümkün görülmemektedir. Literatürde kolayda örnekleme yönteminin evrenin tamamını temsil etmesinin çok düşük düzeyde olduğuna dikkat çekilmektedir (Gegez, 2010: 217; Malhotra, 2004: 321; Nakip, 2006: 204). Elde edilen sonuçlar sadece araştırmada oluşturulan örneklem grubuna genellenebilir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinden veri elde edebilmek için çevrimiçi anket tekniği kullanılmıştır. Ankete katılımda gönüllülük temel alınmıştır. Katılımcılar ankette yer alan soruları yanıtlanmadan önce bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu kabul etmişlerdir. Anketi oluşturabilmek için ilgili literatür değerlendirilmiştir. Değerlendirilen literatürün ardından katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeylerini ölçmek amacıyla Klar ve Kasser (2009) tarafından geliştirilen tek faktör ve 8 maddeden oluşan "Activist Identity and Commitment Scale" ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin ölçme biçimi 7'li likert şeklindedir. 1 "Hiç Katılmıyorum", 7 "Tamamen Katılıyorum" arasında cevaplar alınmaktadır. Orijinal ölçeğin güvenirliği (Cronbach Alpha katsayısı) 0,96'dır. Açıklanan varyans oranı ise %76 olarak bulunmuştur. Kullanılacak ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Cengiz ve Günay (2020) tarafından yapılmıştır. Uyarlanan ölçeğin güvenirliği (Cronbach Alpha katsayısı) ise 0,97 olup tek faktörlü ve 8 maddeden oluşmaktadır. Uyarlanan ölçeği kullanmak için gerekli izin e-mail aracılığıyla alınmıştır.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi, SPSS paket istatistik programının 22.0 ve AMOS programının 21.0 sürümüyle gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizlerde frekans dağılımlarına ve normal dağılımına bakılmıştır. Güvenirlik (Cronbach Alpha) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Gruplar arası farkları ortaya çıkarabilmek için ise F-testi yapılmıştır.

Araştırmanın Güvenirliği

Güvenirlik, araştırmada kullanılan ölçme aracının aynı kitleye veya benzer kitleye belirli aralıklarla uygulandığında aynı sonuçlar ya da paralel sonuçlar elde etmesidir. Diğer bir deyişle, ölçme aracının duyarlı, tutarlı, kararlı ve objektif bir ölçme aracı olduğunun göstergesidir (Kartal ve Bardakçı, 2018: 113-114). Verilerin güvenirliğini kanıtlamak için Cronbach Alpha (α) tercih edilmiştir. Güvenirlik analizi sonuçları Özdamar'ın (1999: 522) belirttiği kriterlere göre değerlendirilmiştir. Bu kriterlere göre:

0,00 – 0,40: Güvenilir değildir.

0,40 – 0,60: Düşük güvenirliktedir.

0,60 – 0,80: Oldukça güveniliridir.

0,80 – 1,00: Yüksek derecede güveniliridir.

Cronbach Alpha - α	Standartlaştırılmış Maddelere Dayalı Cronbach's Alpha	Ölçekteki Madde Sayısı
,987	,987	8

Tablo 1: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği'nin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Tek faktörlü bir yapıya sahip olan “Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği”nin güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha (iç tutarlılık) değeri Tablo 1’de görüldüğü gibi ,987 olarak bulunmuştur. Özdamar’ın (1999) kriterleri doğrultusunda bu değer ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın Geçerliliği

Geçerlik, araştırmada kullanılan ölçeğin doğru ölçüm yapabilmesini ifade etmektedir (Kartal ve Bardakçı, 2018: 9). Bu araştırmanın geçerliliğini kanıtlamak için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. DFA yapı geçerliği analizlerinde oldukça önemli görülmektedir. Var olan bir yapıyı istatistiksel açıdan doğrulamayı hedeflemektedir (Blunch, 2008). Tablo 2’de ise kullanılan ölçekte yer alan maddelerin ortalama değerleri, standart sapma ve madde yükleri gösterilmektedir.

Maddeler	Ortalama Değerler	Standart Sapma	Madde Yüğü
Madde 1	4,07	1,79	0,96
Madde 2	4,48	1,78	0,95
Madde 3	4,24	1,89	0,96
Madde 4	4,41	1,85	0,96
Madde 5	3,99	1,89	0,94
Madde 6	4,43	1,84	0,96
Madde 7	4,42	1,91	0,95
Madde 8	4,83	1,85	0,94
*Açıklanan Varyans: 91,54		*KaiserMeyer-Olkin (KMO): ,943	

Tablo 2: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği’ne İlişkin Parametreler

Tablo 2’de görüldüğü üzere, ölçekte yer alan maddelerin yükleri 0,94 ile 0,96 arasında değişmektedir. Literatüre göre, bir ölçekte yer alan maddelerin ilgili davranışı doğru ölçebilmesi için 0,30 madde yükünün üzerinde olması gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013: 619). Veri toplama aracında kullanılan ölçeğin madde yüklerinin belirlenen sınırın üzerinde olduğu görülmektedir. Açıklanan varyans oranı (91,54) ve KMO değeri (,943) de yüksek düzeydedir. Bu değerler mükemmel seviye olarak görülmektedir (Kalaycı, 2014: 322). Dolayısıyla ölçekte yer alan bütün sorular aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyini ölçmeye katkıda bulunmaktadır.

Fit Indexes	Mükemmel Uyum Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri	Modifikasyon Öncesi Değerler	Modifikasyon Sonrası Değerler
p value	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0,01	0,01
X²/sd	$0 \leq X^2sd \leq 3$	$3 \leq X^2sd \leq 5$	15,33	4,41
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	0,20	0,05
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	0,94	0,99
NNFI=TLI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI \leq 0.97$	0,92	0,98
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$	0,94	0,99
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI \leq 0.97$	0,79	0,96
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	0,82	0,89
IFI	$0.95 \leq IFI \leq 1.00$	$0.90 \leq IFI \leq 0.95$	0,94	0,99

Tablo 3: Uyum İyiliği Değerleri (Schumaker ve Lomax, 2016)

Yapılan ilk DFA sonuçlarından; X²/sd=15,33, RMSEA= 0,20, NNFI/TLI= 0,92, CFI= 0,94, GFI= 0,79, AGFI= 0,82 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler Schumaker ve Lomax’ın

(2016) uyum indeksi ile karşılaştırıldığında modelin uyum sağlamadığı görülmüştür. Nitekim modifikasyon indeksleri değerlendirildiğinde modelin geçerlilik kazanabileceği görülmüştür. Modifikasyon indeksinde e5-e8, e2-e6 ve e3-e8 terimlerinin ilişkilendirilmesi önerilmiştir. Yapılan modifikasyonlardan sonra analiz tekrar edilmiştir ve Tablo 3'deki sonuçlara ulaşılmıştır. Schumaker ve Lomax'ın (2016) uyum indeksi ile karşılaştırıldığında son olarak elde edilen değerler mükemmel uyum ve kabul edilebilir uyum değerlerini karşılamaktadır. Yapılan modifikasyonların literatür açısından da bir sakıncasının olmadığı söylenebilir (Barr ve Drury, 2009; Friedman, 2009; Van Dyke ve Dixon, 2013).

Verilerin Dağılımı

Elde edilen verilerin, dağılım özelliği uygulanacak testlerin doğru seçilebilmesini sağlamaktadır. Yapılan normal dağılım testi ile evren ve örneklemin birbiriyle ne kadar örtüştüğü, birbirlerini yansıtıp yansıtmadıkları da ortaya çıkmaktadır.

	N	Skewness (Çarpıklık)		Kurtosis (Basıklık)	
	İstatistik	İstatistik	Standart Hata	İstatistik	Standart Hata
AKB1	338	-,077	133	-1,005	265
AKB2	338	-,288	133	-,883	265
AKB3	338	-,222	133	-1,124	265
AKB4	338	-,249	133	-1,097	265
AKB5	338	-,120	133	-1,145	265
AKB6	338	-,260	133	-1,035	265
AKB7	338	-,247	133	-1,116	265
AKB8	338	-,478	133	-,923	265

Tablo 4: Normal Dağılım Testi Sonuçları

Tabachnick ve Fidell (2013) ile Büyüköztürk'e (2017) göre skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri ± 1.5 veya ± 2.0 arasında yer alması normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir. Tablo 4'deki sonuçlara göre bu araştırma normal dağılım göstermekte olup bu doğrultuda hipotezleri test etmek için parametrik testler kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında önemli görülen katılımcıların demografik özelliklerini betimleyebilmek için betimleyici/tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Hipotezleri test etmek için ise fark testleri yapılmıştır.

Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

	Frekans (F)	Yüzde (%)		Frekans (F)	Yüzde (%)
Cinsiyet			Yaş		
Kadın	138	40,8	17-20 Arası	64	18,9
Erkek	110	32,5	21-24 Arası	87	25,7
LGBT	90	26,0	25-30 Arası	97	28,7
Toplam	338	100,0	30 ve Üstü	90	26,6
			Toplam	338	100,0
Kişisel gelir			Eğitim durumu		
1500 TL ve daha az	71	21,0	Ön Lisans	68	20,1
1500-3000 TL arası	95	28,1	Lisans	96	28,4
3000-4500 TL arası	88	26,0	Yüksek Lisans	92	27,2
4500 TL ve üstü	84	24,9	Doktora	82	24,3
Toplam	338	100,0	Toplam	338	100,0

Tablo 5: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tablo 5’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan üniversite öğrencilerin % 40,8’ini kadın, % 32,5’ini erkek ve % 26’sını LGBT bireyi öğrenciler oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin yaş aralığına baktığımızda çoğunluğun 25-30 (%28,7) yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların aylık ortalama kişisel gelirinin çoğunlukla 1500-3000 TL (%28,1) arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu gelir düzeyini %26 ile 3000-4500 TL arası gelir düzeyi takip etmektedir. Örnekleme oluşturan üniversite öğrencilerinin çoğunluğu lisans (%28,4) öğrencisidir. Bunu sırasıyla yüksek lisans (%27,2), doktora (%24,3) ve ön lisans (%20,1) öğrencisi katılımcılar izlemektedir.

Hipotezlere İlişkin Bulgular

Hipotez 1: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Aktivist Kimlik ve Bağlılık Düzeyi	Kadın	138	4,53	1,59	77,27	,000
	Erkek	110	3,08	1,54		
	LGBT	90	5,66	1,14		

Tablo 6: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Düzeyi ile Cinsiyet Arasındaki Farka Yönelik Yapılan Analizin Sonuçları

Tablo 6’da yer alan F-testi sonuçlarına göre, $p=,000$ ($p<0,01$) olduğundan aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla hipotez 1 kabul edilmiştir. Ortalama değerlere baktığımızda araştırmaya katılan LGBT ($\bar{X}=5,66$) bireyi öğrencilerin aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin kadın ($\bar{X}=4,53$) ve erkek ($\bar{X}=3,08$) öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Hipotez 2: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Aktivist Kimlik ve Bağlılık Düzeyi	17-20 Arası	64	3,20	1,60	14,01	,000
	21-24 Arası	87	4,48	1,84		
	25-30 Arası	97	4,92	1,50		
	30 ve Üstü	90	4,46	1,74		

Tablo 7: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Düzeyi ile Yaş Grupları Arasındaki Farka Yönelik Yapılan Analizin Sonuçları

Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan F-testi sonuçlarına ($p=,000$, $p<0,01$) göre hipotez 2 kabul edilmiştir. Nitekim özellikle 21-24 ($\bar{X}=4,48$), 25-30 ($\bar{X}=4,92$) ve 30 ve üstü ($\bar{X}=4,46$) yaş gruplarında yer alan katılımcılar arasında aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. 17-20 ($\bar{X}=3,20$) yaş grubunda yer alan öğrencilerin aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin diğer gruplara göre daha az olduğu dikkat çekmektedir.

Hipotez 3: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.

	Gelir	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Aktivist Kimlik ve Bağlılık Düzeyi	1500 TL ve daha az	71	2,98	1,55	24,44	,000
	1500-3000 TL arası	95	4,39	1,69		
	3000-4500 TL arası	88	5,03	1,44		
	4500 TL ve üstü	84	4,79	1,72		

Tablo 8: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Düzeyi ile Gelir Seviyesi Arasındaki Farka Yönelik Yapılan Analizin Sonuçları

Tablo 8’de yer alan F-testi sonuçlarına göre aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi ile gelir seviyesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p=,000$, $p<0,01$). Kurulan hipotez 3 kabul edilmiştir. Ortalama değerlere baktığımızda, aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin 3000-4500 TL arasında ($\bar{X}=5,03$) gelir seviyesinde olan katılımcılarda daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 1500 TL ve daha az ($\bar{X}=2,98$) gelir seviyesinde olan katılımcılarda ise aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin daha az olduğu söylenebilir.

Hipotez 4: Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyi eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.

	Eğitim	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Aktivist Kimlik ve Bağlılık Düzeyi	Ön Lisans	68	3,12	1,57	22,46	,000
	Lisans	96	4,12	1,73		
	Yüksek Lisans	92	4,86	1,62		
	Doktora	82	5,10	1,52		

Tablo 9: Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Düzeyi ile Eğitim Seviyesi Arasındaki Farka Yönelik Yapılan Analizin Sonuçları

Katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin eğitim seviyesine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yapılan F-testi sonuçlarına ($p=,000$, $p<0,01$) göre hipotez 4 kabul edilmiştir. Aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin çoğunlukla doktora ($\bar{X}=5,10$) eğitim durumunda olan öğrencilerde yüksek olduğu görülmektedir. Lisans ($\bar{X}=4,12$) ve yüksek lisans ($\bar{X}=4,86$) eğitim durumunda olan öğrencilerde ise aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin birbirine yakın değerlerde olduğu tespit edilmiştir. Ön lisans ($\bar{X}=3,12$) eğitim durumunda olan öğrencilerinde ise aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin diğer eğitim durumunda olan öğrencilere nazaran daha az olduğu dikkat çekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin özellikle üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri doğrultusunda farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, kurulan hipotezler çerçevesinde ulaşılan sonuçları literatürde yer alan diğer araştırmalar ile değerlendirmektedir. Araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemi kullanılmış ve nicel araştırma desenlerinden tarama araştırması doğrultusunda araştırma yapılandırılmıştır. Aktivizm konusunda literatürde yer alan araştırmalar değerlendirildiğinde, geleneksel ve dijital aktivizm ayrımının yapıldığı, aktivizm eylem türlerine, örnek aktivizm hareketlerine odaklanıldığı görülmektedir (Şen ve Kök, 2017; Tani, 2019; Torun, 2019; Yıldırım, 2019). Nitekim bu araştırma ise literatürden farklı olarak bireyin aktivist kimliği benimsemesi ve aktivizme olan bağlılık düzeyinin değişimlerini ele almaktadır. Değişimi ise

üniversite öğrencileri perspektifinde araştırmaktadır. Özellikle demografik özelliklerin konu kapsamında belirgin farklılıklar yaratıp yaratmadığı oldukça önemli görülmektedir.

Araştırmada Klar ve Kasser (2009) tarafından geliştirilen ve Cengiz ve Günay (2020) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Aktivist Kimlik ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Klar ve Kasser (2009: 760) ölçeğin güvenilirliği 0,96 olarak bulurken, Cengiz ve Günay (2020: 312) da uyarlama aşamasında 0,97 olarak tespit etmişlerdir. Söz konusu bu araştırmada da güvenilirlik 0,98 olarak bulunmuştur. Tek faktör ve 8 maddeden oluşan ölçeği kullanan her iki çalışmada da üniversite öğrencileri örneklemini oluşturmaktadır (Klar ve Kasser, 2009: 773; Cengiz ve Günay, 2020: 309). Bu araştırmada ise, örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerine kolayda örnekleme yöntemi doğrultusunda çevrimiçi anket uygulanmıştır. Klar ve Kasser (2009: 773) üniversite öğrencilerine ulaşmak için e-posta adreslerini kullanmıştır. Yazarlara göre bu yöntem sınırlılık oluşturmaktadır. Fakat öğrencilere ulaşmak için etkili bir yöntemdir.

Araştırma kapsamına alınan demografik özellikler; cinsiyet, yaş, gelir ve eğitimidir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgularda, aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim seviyesine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine yönelik yapılan analizlerde, LGBT bireyi olan öğrencilerin, kadın ve erkek öğrencilere göre aktivist kimliği benimsemesi ve aktivizme bağlılık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Onat (2017), dijital aktivizm bağlamında çevre hareketlerine katılımı ele aldığı çalışmasına, kadın ve erkek katılımcıların yanı sıra LGBT bireylerini de dahil etmiştir. Bu durumu da önemli bir avantaj olarak görmektedir. LGBT bireylerinin aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeylerinin yüksek çıkmasının nedeni, günümüz konjonktüründe yaşanan yeni toplumsal hareketler konu başlıkları arasında yer alan LGBT haklarının (Taylor, 2016) savunulmasına bağlanmaktadır. Literatürde özellikle cinsiyet değişkeni ile aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık üzerine araştırmalar mevcut olmasa da, benzer çalışmalar bulunmaktadır. Sosyal medya platformlarında gerçekleşen bazı aktivizm hareketlerinde, kadınların erkeklere nazaran daha aktif katılım gösterdikleri görülmektedir (Mueller, Wood-Doughty, Amir, Dredze ve Nobles, 2020; Olteanu, Weber ve Gatica-Perez, 2015). Nitekim Kiraz ve Kestel'in (2017) çalışmasında da, erkeklerin özellikle kadınların problemlerine yönelik aktivizm hareketlerini başlattıkları tespit edilmiştir. Yapılan başka bir araştırmada, sosyal medyada başlatılan bir aktivizm hareketine katılanların demografik özellikleri incelenmiştir. İncelemeye göre, erkeklerin aktivizme daha fazla katılım gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Noren, 2011). Şeşen ve Şiker'in (2019) yaptıkları araştırmada da, aktivizme katılım düzeyinin cinsiyetler arasında bir fark yaratmadığı görülmüştür. Nitekim çalışmada sadece kadın ve erkek olarak cinsiyet sınıflandırılmıştır.

Yaş değişkenine yönelik yapılan analizlerde, yaş grupları arasında belirgin bir fark görülmemekle birlikte özellikle 17-20 yaş grubunda yer alan katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeylerinin daha düşük oldukları görülmüştür. Bu durumun bu yaş grubunda yer alan öğrencilerin aktivizm konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bazı yazarlar, yaş değişkeninin aktivizm hareketlerini tahmin etmede önemli bir etken olabileceğini belirtmektedir. Özellikle geleneksel ve dijital aktivizm konusunda farklı yaş gruplarında yer alan kişilerin aktivizme yönelimleri de farklılaşmaktadır. Örneğin bireylerin yaşı arttıkça geleneksel aktivizme katılımlarının azaldığı görülmektedir. (Yankah, Adams, Grimes ve Price, 2017). Yapılan bir araştırmada, sosyal medyada gerçekleşen örnek bir aktivizm hareketine 30-64 yaş arasındaki katılımcıların daha fazla katılım gösterdikleri tespit edilmiştir (Olteanu vd., 2015). Benzer bir sonuç Noren'in (2011) çalışmasında da ortaya çıkmaktadır. Yazar yapmış olduğu çalışmada, 30 yaş üstü katılımcıların sosyal medyada gerçekleşen aktivizm hareketine diğer yaş aralıklarında yer alan katılımcılara göre daha fazla katılım gösterdiklerini tespit etmiştir. Söz konusu bu araştırmada

da, 25-30 yaş ve 30 yaş üstü katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bireyin yaşının artması veya azalması aktivist kimliği benimsemesi ve aktivizme olan bağlılığını değiştirebilir. Bu değişimin aktivizmin gerçekleştirildiği mecra (fiziksel/dijital) göre farklılaştığı da görülmektedir.

Araştırmada gelir seviyesinin de aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık konusunda önemli olduğu görülmektedir. Özellikle 3000-4500 TL ve 4500 TL ve üstü gelire sahip olan katılımcıların aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Aktivizm hareketlerinin baş göstermesinde var olan eşitsizlikler önemli bir etkidir. Bireylerin sosyo-ekonomik anlamda eşit olmaması, yoksunlukla mücadele etmesi gibi nedenler geleneksel aktivizm bağlamında protesto gibi faaliyetlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Jordan, 2001; Kendal, 2017). Nitekim Offe'ye (2009) göre, yeni toplumsal hareketler perspektifinde ortaya çıkan aktivizm hareketlerinde yer alan aktivistler genellikle belli bir düzeyde ekonomik olarak rahatlığa sahip bazı meslek gruplarında yer alan bireylerdir. Geleneksel ve sosyal medyada gerçekleşen aktivizm hareketlerini ele alan bir araştırmada da, gelir düzeyi 4500 TL ve üstünde olan katılımcıların daha aktif oldukları görülmektedir (Noren, 2011). Bu durumda bireyin ekonomik açıdan kendini yeterli görmesi ve bu doğrultuda özgüvenin yükselmesiyle aktivizm hareketlerine yeterli desteği vereceğini düşünmesiyle açıklanabilir. Diğer bir deyişle, birey aktivizm hareketine yeterli katkıyı verebileceğini düşünerek aktivist kimliğe bürünmekte ve aktivizm hareketine bağlılığı artmaktadır. Üniversite öğrencilerinin farklı eğitim programlarında yer alması da aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin farklılaşmasına yol açtığı görülmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin de arttığı dikkat çekmektedir. Aktivizm hareketlerinde yer alan aktivistlerin hizmet ağırlıklı mesleklerde çalışan ve yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler olarak görülmesi (Offe, 2009) araştırma sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir. Noren'in (2011) çalışmasında da, aktivizme katılanların eğitim seviyesinin yüksek okul-kolej ile lisans üstü eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu noktada öğrencilerin farklı eğitim programlarında ve bölümlerde yer alması konu çerçevesinde bilgi düzeylerini artırması veya azaltması, aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyini etkileyebilir.

Sonuç olarak bu araştırma, seçmiş olduğu evren ve örneklem özelinde aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin demografik özelliklere göre farklılık gösterebileceğini kanıtlamıştır. Demografik özellikler, bireylerin hayat tarzını değiştirmektedir. Hayat tarzına bağlı olarak gerçekleştireceği faaliyetleri de etkilemektedir. Bireylerin aktivizm faaliyetlerine katılma düzeyi üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı olarak etki göstermektedir (Tindall, Da Vies ve Mauboules, 2003: 914). Bireyin cinsiyeti, yaşı, gelir düzeyi, eğitim seviyesi toplumsal sorunlara karşı farklı düzeylerde ilgi göstermelerine neden olabilir. Örneğin çevreyi koruma konusunda gerçekleştirilen aktivizm hareketinde cinsiyet faktörü farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Farklı cinsiyetlerde olan bireylerin konu kapsamında endişe duyma potansiyelleri aynı olmamaktadır (Nerse, 2020: 624; Tindall vd., 2003: 914). Bu bağlamda, demografik özelliklere göre aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin; gerçekleşen aktivizm hareketinin konusuna, amacına, gerçekleştirildiği mecra, aktivizmin süresine ve aktivizmde yer alan diğer bireylerin niteliklerine göre farklılaşabileceği söylenebilir.

Araştırmanın sınırlılığı sadece üniversite öğrencilerini kapsamaktadır ve aynı zamanda çevrimiçi anket uygulanmasıdır. Araştırma özelinde kurulan hipotezlere daha net ve her açıdan tatmin edici yanıtlar verebilmek için veri çeşitlenmesine gidilmesi önerilmektedir. Nicel araştırma sonucu elde edilen sonuçların görüşmeler, odak grup görüşmeleri, gözlemler ve sosyal medya araştırmaları ile desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Söz konusu çalışmada, özellikle gelir ve eğitim düzeyine göre aktivist kimlik ve aktivizme bağlılığın

değişip değişmediğini ele alan çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gelecek araştırmalarda, konu kapsamında farklı gelir ve eğitim düzeyine sahip bireylere yönelik araştırmalar yapılabilir. Aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin demografik özellikler çerçevesinde ele alacak çalışmaların, katılımcıların hangi aktivizm konularını önemsediklerini de dikkate almaları gerekmektedir. Bunun yanında aktivist kimlik ve aktivizme bağlılık düzeyinin geleneksel ve dijital aktivizm hareketlerine göre değişip değişmediği konusu da önemli bir ayrıntıdır. Son olarak, konunun farklı coğrafyalarda yer alan bireyler üzerinde de uygulanması ve aradaki farklılıkların karşılaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AAKER, David - KUMAR, Vineet - DAY, George (2007). *Marketing Research* (9. Edition). John Wiley & Sons, Danvers.
- AKGÜL, Aziz (2005). *Faktör Analizi. Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri SPSS Uygulamaları* (2.Baskı). Ankara: Emek Ofset.
- BARR, Dermont - DRURY, John (2009). Activist Identity as a Motivational Resource: Dynamics of (Dis) Empowerment at the G8 Direct Actions, Gleneagles, 2005. *Social Movement Studies*. Cilt: 8 Sayı: 3, 243-60.
- BLUNCH, Niels (2008). *Introduction to Structural Equation Modelling Using Spss and Amos*. California: SAGE Publications.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener - ÇAKMAK, Ebru K. - AKGÜN, Özcan E. - KARADENİZ, Şirin - DEMİREL, Funda (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2017). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- CENGİZ, Hayri - GÜNAY, Ahmet (2020). Aktivist Kimlik Ve Aktivizme Bağlılık Ölçeği: Türkçe'ye Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenilirlik Çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt: 25 Sayı: 3, 307-314.
- CORNING, Alexandra F. - MYERS, Daniel J. (2002). Individual Orientation Toward Engagement in Social Action. *Political Psychology*. Cilt: 23 Sayı: 4, 703-729.
- DORDEVIC, Jasna - ZEDELJ, Iris (2016). Civic Activism Online: Making Young People Dormant or More Active in Real Life? *Computers in Human Behavior*. Cilt: 70, 113-118.
- DRURY, John - COCKING, Christopher - BEALE, Joseph - HANSON, Charlotte - RAPLEY, Faye (2005). The Phenomenology of Empowerment in Collective Action. *British Journal of Social Psychology*. Cilt: 44, 309-328.
- FRIEDMAN, Eli (2009). External Pressure and Local Mobilization: Transnational Activism and the Emergence of the Chinese Labor Movement. *Mobilization*. Cilt: 14 Sayı: 2, 199-218.
- GEGEZ, Ercan (2010). *Pazarlama Araştırmaları* (3. Baskı). İstanbul: Beta Basım.
- GRUNIG, Larissa (2005). *Eylemcilik: Örgütlerin Etkinliğini Nasıl Sınırlıyor ve Mükemmel Halkla İlişkiler Departmanları Nasıl Karşılık Vermeli, Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik*. Çev: Serra Görpe. İstanbul: Rota Yayınları.

- GUENTHER, Katja M. - KERRY, Mulligan - PAPP, Cameron (2013). From the Outside in: Crossing Boundaries to Build Collective Identity in the New Atheist Movement. *Social Problems*. Cilt: 60 Sayı: 4, 457-75.
- HEATH, Robert L. - WAYMER, Damion (2009). Activist Public Relations and the Pradox of the Positive. *Rhetorical and Critical Approaches to Public Relations II* (s. 195-215), Ed. Robert L. Heath, Elizabeth L. Toth ve Damion Waymer, New York: Routledge.
- HOROWITZ, Jonathan (2017). Who is This “We” You Speak of? Grounding Activist Identity in Social Psychology. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*. Cilt: 3, 1-7.
- JORDAN, Tim (2001). *Activism! Directaction, Hacktivism and The Future Of Society*. London: Reaktion Books.
- KALAYCI, Şeref (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (6. Baskı). Ankara: Asil Yayınevi.
- KARTAL, Mahmut - BARDAKÇI, Sait (2018). *Spss ve Amos Uygulamalı Örneklerle Güvenirlilik ve Geçerlik Analizleri*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- KENDALL, Diana (2017). *Sociology in Our Times: The Essentials* (7. Edition). Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
- KİRAZ, Selin – KESTEL, Seyra (2017). Kadınların Madun Sorunsalı ve Bir Alternatif Olarak Yeni Medyada Dijital Aktivizm: Change.org. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 53, 139-163.
- KLATCH, Rebecca E. (1999). *A Generation Divided: The New Left, The New Right, and the 1960s*. Berkeley: University Of California Press.
- KLAR, Malte - KASSER, Tim (2009). Some Benefits of Being an Activist: Measuring Activism and its Role in Psychological Well-Being. *Political Psychology*. Cilt: 30 Sayı: 5, 755-777.
- KORKMAZ, Ali - USTAKARA, Fuat - AYDIN, Uğur (2018). Dijital Aktivizm Bağlamında Artvin Cerattepe Olayları Üzerine Bir İçerik Analizi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (29. Özel Sayısı), 57-76.
- KÖSE, Gonca (2020). Toplumsal Hareketlenmede Önemli Bir Durak: Sosyal Ağlarda Dijital Aktivizm ve Dinamiklerine İlişkin Y ve Z Kuşağının Farklılıkları Üzerine Bir Araştırma. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 15 Sayı: 22, 1255-1288.
- MALHOTRA, Naresh (2004). *Marketing Research an Applied Orientation* (4. Edition). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- MCADAM, Doug (1988). *Freedom Summer*. New York: Oxford University Press.
- MCADAM, Doug (1999). *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*. Chicago: University of Chicago Press.
- MUELLER, Aaron - WOOD-DOUGHTY, Zach - AMIR, Silvio - DREDZE, Mark - NOBLES, Alisia (2020). Demographic Representation and Collective Storytelling in The Me Too Twitter Hashtag Activism Movement. *In Proceedings of arXiv*. 1-27.
- NAKİP, Mahir (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- NEPSTAD, Sharon E. (2004). Persistent Resistance: Commitment and Community in the Plowshares Movement. *Social Problems*. Cilt: 51 Sayı: 1, 43-60.

- NERSE, Serdar (2020). Dijital Medya Aktivizmi: Yeni Sınıfsal İlişkilerin İmkan ve Sınırları. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 26, 615-634.
- NOREN, Laura (2011). Occupy Wall Street demographics. <https://thesocietypages.org/graphicsociology/2011/11/17/occupy-wall-street-demographics/>. Erişim Tarihi: 13.02.2021.
- OFFE, Claus (2009). Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması. *Yeni Sosyal Hareketler - Teorik Açılımlar*, Ed. Kenan Çayır, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- OLTEANU, Alexandra - WEBER, Ingmar - GRATICA-PEREZ, Daniel (2015). Characterizing the Demographics Behind the #BlackLivesMatter Movement. <https://www.researchgate.net/publication/287249414>. Erişim Tarihi: 13.02.2021.
- ONAT, Semra Geçkin (2017). Yakınsama Kültürü ve Online Çevreci Katılım: Greenpeace, TEMA Vakfı, Karadeniz İsyandadır Platformu Üzerinde Bir Araştırma. *Global Media Journal TR Edition*. Cilt: 8 Sayı: 15, 276-304.
- OWENS, Timothy J. - ROBINSON, Dawn T. - SMITH-LOVIN, Lynn (2010). Three Faces of Identity. *Annual Review of Sociology*. Cilt: 36, 477-499.
- ÖZDAMAR, Kazım (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 1* (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- POLLETTA, Francesca - JASPER, James M. (2001). Collective Identity and Social Movements. *Annual Review of Sociology*. Cilt: 27, 283-305.
- SCHUMAKER, Randall - LOMAX, Richard (2016). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modelling* (4. Baskı). New York: Routledge.
- SIMON, Bernd - KLANDERMANS, Bert (2001). Politicized Collective Identity: A Social Psychological Analysis. *American Psychologist*. Cilt: 56 Sayı: 4, 319-31.
- SMITH, Michael F. (2013). Activism. *Encyclopedia of Public Relations* (2. Baskı). Ed. Robert L. Heath, California: Sage Publications.
- STRYKER, Sheldon (2008). From Mead to a Structural Symbolic Interactionism and Beyond. *Annual Review of Sociology*. Cilt: 34, 15-31.
- ŞEN, A. Fulya - KÖK, Halime (2017). Sosyal Medya ve Feminist Aktivizm: Türkiye'deki Feminist Grupların Aktivizm Biçimleri. *Atatürk İletişim Dergisi*. Cilt: 13, 73-86.
- ŞEŞEN, Elif - ŞIKER, Perihan (2019). Dijital Aktivizmin Dayanılmaz Hafifliği: Cinsiyetin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Aktivist Katılım Düzeyine Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 18 Sayı: 69, 105-123.
- TABACHNICK, Barbara G - FRIDELL, Linda S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson.
- TANI, Esra (2019). Ağ Toplumunda Sokak Aktivizminden Dijital Aktivizme Geçiş. *Dijital Aktivizm Üzerine* (s.1-33). Ed. Hatun Boztepe ve Murat Mengü, İstanbul: Der Yayınları.
- TAYLOR, Astra (2016). Against Activism. *The Baffler*. Cilt: 30, 123-131.
- TINDALL, David - DAVIES, Scott - MAUBOULES, Celine (2003). Activism and Conservation Behavior in an Environmental Movement: The Contradictory Effects of Gender. *Society and Natural Resources*. Cilt: 16, 909-932.
- TORUN, Bahar U. (2019). Sosyal Medyada #hashtag Aktivizmi: #alsicebucketchallenge Örneği. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. Cilt: 5 Sayı: 6, 372-280.

TURHAN, Durmuş G. (2016). *Bilgi Toplumu Kavramı Çerçevesinde Dijital Yerliler ve Dijital Aktivizm*. Danışman: Murat Okcu, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış doktora tezi.

VALOCCHI, Stephen (2009). The Importance of Being 'We': Collective Identity and the Mobilizing Work of Progressive Activists in Hartford, Connecticut. *Mobilization*. Cilt: 14 Sayı: 1, 65–84.

VAN DYKE, Nella - DIXON, Marc (2013). Activist Human Capital: Skills Acquisition and the Development of Commitment to Social Movement Activism. *Mobilization: An International Journal*. Cilt: 18 Sayı: 2, 197-212.

WHITE, Robert W. - FRASER, Michael R. (2000). Personal and Collective Identities and Long-Term Social Movement Activism: Republican Sinn Fein. *Self, Identity, and Social Movements* (s.324-346). Ed. Sheldon Stryker, Timothy J. Owens ve Robert W. White, Minneapolis: University of Minnesota Press.

YANKAH, Sandra - ADAMS, Katharine - GRIMES, Lee - PRICE, Anne (2017). Age and Social Media Behavior Predict Social Activism. *The Journal of Social Media in Society*. Cilt: 6 Sayı: 2.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 15.02.2021.

YILDIRIM, Gonca (2019). Aktivizm, Medya ve Yeni Medya. *Dijital Aktivizm Üzerine* (s.63-103). Ed. Hatun Boztepe ve Murat Mengü, İstanbul: Der Yayınları.